

YUCOM

Komiteet pravnik za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
17 Svetogorska Street, 11000 Belgrade, Republic of Serbia Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.yu

Kršenje ljudskih prava i demokratije

Sistem za rano upozoravanje

Newsletter No. 27

Na poziv Delegacije Evropske komisije u Republici Srbiji, u Beogradu je 12. novembra održan Okrugli sto o *Izveštaju o napretku za 2008. (Progress Report 2008¹) godinu*. Cilj tog skupa je bio da se ojača dijalog sa civilnim društvom u Srbiji, posebno sa organizacijama koje su doprinele izradi ovogodišnjeg *Izveštaja*. Na Okrugli sto su pozvane sledeće organizacije:

Centar za razvoj civilnog društva,
Centar za liberalno demokratske studije,
Beogradski centar za ljudska prava,
Fondacija Konrad Adenauer,
Save the children,
ASTRA,
Anti-trafiking centar,
Fond za ostvoreno društvo,
Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji,
Transparentnost Srbija,
Građanske inicijative,
Medjunarodna organizacija sa prava osoba sa psihološkim teškoćama,
Udruženje lica sa distrofijom u Srbiji,
Romski ženski centar Bibija, Beograd,
Human Rights Watch,
Handicap International South – East Europe,
IAN,
Grupa 484, i
Komiteet pravnik za ljudska prava (YUCOM).

¹Pun tekst izveštaja (na engleskom jeziku):

http://www.europa.org.yu/upload/documents/key_documents/2008/serbia_progress_report_en%202008.pdf

YUCOM

Komiteet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
17 Svetogorska Street, 11000 Belgrade, Republic of Serbia Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.yu

Šef delegacije Evropske komisije u Srbiji, ambasador **Josep M. Lloveras** je otvorio raspravu i zahvalio prisutnima na njihovom aktivnom doprinosu u izradi Izveštaja, naglasivši da je je jedan od glavnih ciljeva da ovaj izveštaj postane poznat u javnosti i da ne bude zanemaren zbog „važnijih događaja“ kao što se to u prethodne dve godine dešavalo.

Nakon toga razgovor o izveštaju, kao i o tome na koji način da se učini dostupnijim javnosti, vodio je gospodin **Thomas Gnocchi**, prvi sekretar i šef političkog odeljenja.

Na osnovu razgovora koji je vođen, a uz dozvolu Delegacije EK, YUCOM ovaj broj EWS-a posvećuje se delu izveštaja koji se odnosi na ljudska prava, smatrajući da na taj način upozorava ne samo institucije, nego i širu javnost na one probleme koji u Srbiji još uvek postoje u pogledu poštovanja osnovnih ljudskih prava.

U odeljku posvećenom **demokratiji i vladavini prava** (strane od 6 do 13) *Izveštaj* se bavi raznim aspektima pravnog okvira, ustrojstva i funkcionisanja ključnih institucija u državi. *Izveštaj* sadrži kritičku analizu različitih nedostataka u tim institucijama i naglašava korake koje treba preduzeti kao ključne faktore ubrzanja pristupanja Srbije Evropskoj uniji:

- *Ustav*
- *Parlament*
- *Vlada*
- *Javna uprava*
- *Civilni nadzor nad službama bezbednosti*
- *Pravosuđe*
- *Anti-korupcijska politika*

U odeljku pod nazivom **Demokratija i vladavina prava**, posebna pažnja posvećena je Ustavu:

Nakon usvajanja novog ustava 2006. godine, donet je Zakon o Ustavnom sudu u novembru 2007. godine. Deset od petnaest sudija Ustavnog suda je postavljeno i oni su položili zakletvu, a izabran je i predsednik suda. U

YUCOM

Komitet pravnik za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
17 Svetogorska Street, 11000 Belgrade, Republic of Serbia Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.yu

decembru 2007. godine, Skupština je usvojila paket zakona neophodnih za raspisivanje predsedničkih, pokrajinskih (Vojvodina) i opštinskih izbora, kao što je predviđeno Zakonom o sprovođenju Ustava (Ustavni zakon). Autonomna pokrajina Vojvodina je usvojila novi statut u oktobru 2008. godine u skladu sa ustavnim zahtevima. Ovaj novi statut treba da usvoji Skupština Republike Srbije.

Međutim, nije bilo drugih mišljenja nakon ocene Venecijanske komisije Saveta Evrope, u vezi sa ustavnim odredbama ocenjenih da nisu u potpunosti u skladu sa evropskim standardima. Najveći razlog za brigu su kontrola političkih partija mandata članova skupštine i uloga skupštine u procesu postavljanja sudija. Posebni zakoni koji bi uspostavili jasne i objektivne kriterijume za reizbor sudija još nisu usvojeni, dok odredbama u Ustavnom zakonu nedostaje jasnost i transparentnost. Nije bilo dovoljno konsultacija pre usvajanja zakona neophodnih za održavanje pokrajinskih i opštinskih izbora.

Generalno, bilo je napretka u donošenju zakona koji sprovode novi ustavni okvir. Međutim, potrebne su dalje reforme kako bi se osiguralo da ustavne odredbe, posebno one koje se odnose na sudstvo, budu sprovedene u skladu sa evropskim standardima. To je jedan od ključnih prioriteta Evropskog partnerstva.

Poglavlje posvećeno **ljudskim pravima i zaštiti manjina** ukazuje na nekoliko područja gde se – uz konstatacije napretka koji je ostvaren – vlasti u Srbiji podsećaju na određene slabosti, nedoslednosti i nedostatke koji predstavljaju prepreke na putu približavanja zemlje standardima EU. Ovaj broj Biltena EWS sadrži unekoliko skraćenu verziju tog dela Izveštaja.

Poštovanje međunarodnog prava na području ljudskih prava

Što se tiče **ratifikacije dokumenata na planu ljudskih prava**, Srbija je ratifikovala sve glavne dokumente. Srbija u velikoj meri udovoljava svojoj obavezi da telima UN podnosi izveštaje. Međutim, Srbija nije ratifikovala Evropsku Socijalnu Povelju (ESC).

Evropski sud za ljudska prava (ECHR) je tokom izveštajnog perioda u 13 slučajeva doneo presude kojima se utvrđuje da je Srbija povredila

YUCOM

Komiteet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
17 Svetogorska Street, 11000 Belgrade, Republic of Serbia Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.yu

Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (ECHR). Najveći broj presuda odnosi se na povrede prava na pravedno suđenje.

U pogledu **unapređivanja i zaštite ljudskih prava**, sudovi u Srbiji još uvek oklevaju da direktno primene ratifikovane međunarodne ugovore koje garantuju zaštitu ljudskih prava. Advokati se retko pozivaju na te standarde. Ustavne žalbe u slučaju povreda ljudskih prava su pravno moguće. Međutim, takvih presuda nije bilo od konstituisanja Ustavnog suda 2007. godine. Vlasti Srbije su konačno primenili odluku koju je 2005. godine Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava donela u slučaju povrede prava na slobodno izražavanje jednog novinara osuđenog za klevetu².

Uopšte, pravni i institucionalni okvir za poštovanje ljudskih prava postoji. Međutim, konstatuje se nedovoljan napredak u primeni zakona kojima se regulišu ljudska prava. Institucionalne strukture za poštovanje ljudskih i manjinskih prava moraju se dalje jačati.

Građanska i politička prava

U pogledu **sprečavanja torture i zlostavljanja i borbe protiv nekažnjivosti**, sudska kontrola nad poštovanjem ljudskih prava u zatvorima je unapređena. Međutim, nema napretka u istrazi navodnih ozbiljnih povreda ljudskih prava u vezi sa nemirima u zatvorima 2006. godine. Česte su pritužbe na policijsko zlostavljanje osumnjičenih tokom saslušavanja. Trebalo bi da srpske vlasti obezbede detaljne istrage u svim slučajevima pritužbi na torturu i zlostavljanje.

Što se tiče **borbe protiv nekažnjivosti**, kapacitete organa tužilaštva zaduženih za ratne zločine treba dalje jačati. Još uvek ima prepreka ustupanju predmeta i ekstradiciji osumnjičenih u slučajevima ratnih i zločina protiv čovečnosti između Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore i Srbije.

² Ovo je referenca na slučaj Željka Bodrožića, koga je zastupao JUKOM. Detaljnije na: <http://www.yucom.org.yu/rest.php?tip=vestgalerija&idSek=4&idSubSek=5&id=4&status=drugi>

YUCOM

Komitet pravika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
17 Svetogorska Street, 11000 Belgrade, Republic of Serbia Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.yu

U pogledu **dostupnosti pravde**, Srbija još ne raspolaže sveobuhvatnim pravnim sistemom besplatne pravne pomoći. Pravo na odbranu po službenoj dužnosti (mandatory defence) u slučajevima najtežih krivičnih dela predviđeno je u Zakoniku o krivičnom postupku, ali još uvek ne postoje precizne odredbe o odbrani po službenoj dužnosti u slučajevima određivanja pritvora u pretkrivičnom postupku.

Reforma **zatvorskog sistema** je nastavljena rekonstrukcijom tri najveća zatvora u Srbiji. Najnovije statistike o krivičnim delima ukazuju na porast broja teških, povratničkih i maloletničkih krivičnih dela. Bezbednost u zatvorima je blago popravljena, a nivo nasilja smanjio. Međutim, prenaseljenost, nasilje među zatvorenicima i zloupotreba droga i dalje predstavljaju ozbiljan problem u zatvorima u Srbiji.

Ustav sadrži garantije za **slobodu izražavanja**, koje se uglavnom poštuju. Međutim, na uslove za poštovanje slobode izražavanja u Srbiji uticao je period neposredno nakon proglašenja nezavisnosti Kosova. Izveštavano je o brojnim incidentima u kojima je korišćeno verbalno nasilje, jezik mržnje i primenjena sila protiv organizacija i pojedinaca, uglavnom novinara/ki i branilaca/teljki ljudskih prava. U martu 2008. godine neki mediji i novinarska udruženja su se sa takvim pritužbama obratili srpskim vlastima. Oni su se posebno žalili na ponavljane slučajeve verbalnog i fizičkog nasilja i optužbe zbog nepatriotskog izveštavanja. Organi vlasti su uhapsili lice osumnjičeno za nasilnički napad na novinara u julu 2008. Vlasti su u oktobru 2008. preduzele mere i protiv ekstremističkih grupa.

Bilo je i slučajeva pretnji novinarima, upućenih od strane lokalnih zvaničnika i poslovnih ljudi, pri čemu je snimljeni materijal oduziman od novinara da bi se sprečilo da izveštavaju o nizu problema. Nije zabeležen napredak u istragama o ubistvima novinara tokom 1990tih, kao ni o pokušaju ubistva jednog novinara aprila 2007.

Zakon o koncentraciji u **medijima** i nova zakonska regulativa o oglašavanju još nisu usvojeni. Zakon o lokalnoj samoupravi, usvojen decembra 2007. godine, sadrži odredbe koje su u suprotnosti sa zakonima o radio difuziji i javnom informisanju, čime se onemogućava privatizacija medija u vlasništvu lokalnih uprava.

Ustav garantuje **slobodu okupljanja** i ta prava su u globalu zaštićena. Izvestan broj mirnih skupova i demonstracija je održan nakon proglašenja

YUCOM

Komitet pravika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
17 Svetogorska Street, 11000 Belgrade, Republic of Serbia Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.yu

nezavisnosti Kosova. Međutim, došlo je i do incidenata obeleženih nasiljem, kojom prilikom su ciljeve demonstranata predstavljale napadnute inostrane diplomatske misije. Ovi postupci su naišli na odobravanje u nekim političkim krugovima i delovima medija, dok je neposredna reakcija organa reda bila neadekvatna. Bilo je izveštaja o napadima na organizacije i pojedince/pojedinke koji/koje brane građanska i politička prava, bore se protiv nekažnjivosti i brane pravo na različitu seksualnu orijentaciju. Organi za sprovođenje zakona su učinili izvesne napore da istraže ove incidente, međutim, u većini slučajeva počinioci nisu izvedeni pred sud.

Ustav jamči pravo udruživanja, uključujući politička i sindikalna udruženja. Ograničenja ovog prava, uključujući razloge i postupke za eventualnu zabranu udruženja, u prevashodnoj su meri u nadležnosti Ustavnog suda. Ustavom definisani osnovi za zabranu obuhvataju nasilno rušenje ustavnog poretka i kršenje zajamčenih ljudskih i manjinskih prava. Međutim, zakoni kojim bi se sprovele načelne odredbe novog Ustava o političkim strankama, udruženjima građana (NVO), sindikatima i nacionalnim savetima manjina, kao i o širenju i podsticanju rasne, nacionalne i verske mržnje, još nisu usvojeni. Potojeća zakonska regulativa nameće ograničenja koja se protežu van ustavnih odredbi.

Organizacije civilnog društva i dalje igraju istaknutu ulogu u društvenom, privrednom i političkom životu u Srbiji. Međutim, dugotrajne pravne nedorečenosti još nisu bile predmet adekvatnog bavljenja. One se tiču pravnog statusa NVO i njihovog finansiranja, uključujući restriktivne i nepovoljne uslove koji se primenjuju *ad hoc* i arbitrarno.

Izvestan broj NVO, posebno onih koji se bave zaštitom ljudskih prava, zbog zastupanja divergentnih stavova o pitanjima kao što je status Kosova, podvrgavan je pretnjama i verbalnom nasilju. O takvim incidentima puna istraga nije vođena.

Sloboda veroispovesti je u Srbiji zajamčena Ustavom i zakonom. Postoje, međutim, nedostaci koji su rezultat primene zakona o crkvama i verskim zajednicama iz 2006. godine. Ti nedostaci se odnose na registraciju tzv. „netradicionalnih“ verskih zajednica. U više navrata je izveštavano o arbitrarnim odlukama u vezi sa registracijom „netradicionalnih verskih zajednica“, čime su pogađani njihov pravni status i prava. Dolazilo je do verski motivisanih incidenata, uključujući napade, govor mržnje, vandalizam i

YUCOM

Komitet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
17 Svetogorska Street, 11000 Belgrade, Republic of Serbia Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.yu

uvredljive grafite protiv nekih verskih zajednica. Organi sprovođenja zakona ove incidente nisu istražili u dovoljnoj meri, a istrage su ostajale bez rezultata.

Umesto uobičajene prognoze, ovaj broj se zaključuje izvodom iz zaključnog razmatranja u odeljku o ljudskim pravima:

U globalu, građanska i politička prava se u Srbiji poštuju. Zakonodavstvo je potrebno dalje prilagođavati evropskim standardima. Postojeće ustavne i pravne garancije potrebno je u potpunosti primenjivati, a kršenja tih prava valjano istražiti.

